

ТРЕЙЦЬ ГОД ВЬДАНЫЯ

СТУДЕНТЪ 1944 ГОДУ

№ 2 (38)

**НОВЫ
ШЛЯХ**

ЭКЗАМЕН НА ПАЛІТЫЧНУЮ СЬПЕЛАСЬЦЬ

21-га снежня 1943 году загадам генеральнага камісара Беларусі, групенфюрара СС фон Готтбэрга, у Менску пачынаюцца да працы кіруючыя органы беларускага народу, Беларуска Цэнтральная Рада, якой надданыя гаспадарска-палітычныя і культурна-асветныя функцыі. На чале Беларускай Цэнтральнай Рады, у якасці прэзідэнта яе, стаў усе беларускі дзеяч, колашні дырэктар Віленскае беларускае гімназіі, спадар Радаслаў Астроўскі. Надвычайнае палітычнае важнасць гэтай падзеі выклікала вялікае зацікаўленне і ўдзельны ўсіх колах беларускага жыццярства.

Лепшыя сыны беларускага народу ўжо 26 гадоў таму урываста абвешчалі на Усебеларускім Кангрэсе 18-31 снежня 1917 году жадаючы беларускага грамадства сваёй уласнай славян публікацыі сваёй нацыянальнай жывасці, але тады яны адразу-ж паткнуліся на вострыя перашкоды і боку трох адначасных порагаў і эксплуатацый Беларусі. Першымі выступілі супроць беларусаў расейскія шавіністы і чыноўніцтва, якія пайшлі адным імперыялістычна-прыгоніцкім фронтам з большасцю намісарамі супроць Усебеларускага Кангрэсу і абранай славян разнакш яго. Затым выступілі супроць беларусаў польскія паны, якія захавалі Заходнюю Беларусь і пачалі тут-такі праводзіць шавінісцкія апляччаныя і гвалтаваць беларускага жыццярства. Трыці шавінісцкім ворагам Беларусі — жидоўскае палітэкарыя і гандалеры хітра даламаталі і расейскі шавінізм, і польскіх паням, і большасцю чакістым шавінізм беларускую інтэлігенцыю і сьведчаных работнікаў ды сялян, каб яны галбелі і машыны захавалі беларускі народ у ашукі жидоўскае эканамічнае эксплуатацыі і апляччаны кіраваньне духавым жыццём беларускага народу.

Чырвё стогодзім нацыянальная беларуская інтэлігенцыя і нацыянальна-усведомленае беларускае сялянства і работніцтва, існуючы цяжкія кары у польскіх катаржніках турмах і чакісцкіх канцэнтрацыйных лягерах, бізэцкіна змагаўся за лепшую будучыню беларускага народу, ствараючы далей усведомляць народнымі мисі і гуртаваць усе жыццёвы сілы беларускага народу, каб у надзвычайны момант зноў высіла ўзляць сыяг беларускага адраджэння. У гэтым сваім 25-гадовым змаганні беларуская грамадзянская моцна верыла, што пры першым-жа выйсцім канфілікце на ўсходзе Эўропы беларускі народ атрымае, нарэшце, магчымасць скінуць з себе расейскую і польскую навалу ды здохне выгнаўшы з-пад жидоўскае эканамічнае гегемоніі і ўцёску.

У чэрні 1941-га году надзеі беларускага грамадства здохліся. Сьледам за разгромом Польшчы наступіў і разгром СССР. Беларусі пабываліся на толькі ад польскае панскае адміністрацыі і чакісцкае самові, але адначасна сталіся польскія і ад жидоўскага эканамічнага і духавага ўцёску. Калі-б гэтыя дзіўныя вытварэнне адбылося без спадання і разбурэння беларускіх гарадоў і мястэчак, бяда цяжкіх эканамічных стратаў і

чалавечых ахвяраў, дык адарэны 1941-га году былі-б запраданыя нечаканым чужым, і на Беларусі, як у бацьцы, адразу паўстаў-бы запрадны залаты вост.

Аднак, рэальнае жыццё непадобнае да баям. Свае вызваленне з-пад расейска-польска-жидоўскага панавання Беларусі атрымала ў зарэе пажараў, пры стрэлах гарматаў і ўзарых бомбаў, якія ірвалі на кавалкі і вызвалілі, жаўнераў нямецкае арміі, што адначасна рухаліся наперад, і мірных жыхароў Беларусі. Новую баляню сваёй гісторыі беларускі народ мусіў распачаць на сымардзючых гары і дымам пашчэпшч.

У надзін дзень і ў надзін год ня можна было адбудоваць разбуранага. Кажы беларус разумеў і разумеў, што патрэбны будучы годзі ўтварэ працы. І беларусы, пры спаданай дапамозе нямецкага паліцыйнага кіраўніцтва, адразу-ж узліся за гэтую вялікую працу. Трэба было аднаўляць ня толькі спаданіе фабрыкі, заводы і гарады, але і разбуранае духавое і грамадзкае жыццё. Масштаб і заданя працы былі велічынны.

Нашыя суседзі — латышы, літвіны і эстонцы, якія ў апошні 25 год ня былі разбураны чужаімі ўладзі на часткі і якім мелі менш матарыяльных стратаў і чалавечых ахвяраў падчас надзеяў 1941-га году, ды, што самае галоўнае, ня згубілі сваіх адміністрацыйна-ўрадавых нацыянальных кадраў, — здохлі кучэй за нас наладзіць нармальнае жыццё на сваіх жыццёвых абшарах. Беларусам давалася распачынаць сваю адраджэнчую працу ад самага пачатку, ад закладання фундаменту пад новымі гмахам сьвайго нацыянальнага дому.

Дыя першыя гадзі працы не заўсёды і не ўва ўсіх кіруючых ілі наладзілі тэм-памі. Дыўнае перамацці цэлы шэраг розных перашкодаў: тэхнічных, псыхалогічных, адміністрацыйных і іншых. Але няпачатку трынага году ўжо выразана вырыснанаюцца контуры будучага беларускага нацыянальнага дому, далейшае пільнае будаванне якога загаві спадара генеральнага камісара у Менску даверана цяпер Беларускай Цэнтральнай Радзе. Ад самых беларусаў залежаць цяперака тыя тэмпы, у якіх праца пойдзе далей. І беларускі народ і ягоныя павідыры павінны ўва ўсёй гістарычнай габілі бразумець заключныя словы вярхоўнага генеральнага камісара Беларусі, генерала фон Готтбэрга, які, азнаўляючыся да сабранных у Менску 21-га снежня 1943 году прадстаўнікоў беларускага народу, сказаў ім:

«Скрасіцеся дадзёну Вам магчымасці! Адбудовайце Вашую Бацькаўшчыну, якая гэтак жахліва знішчана большасцю. Кажы народ стане на тое месца, якое ён да сёбе дастане праз свае сілы, праз сваю стараннасць.»

Гэтыя словы і ўнеслі акт 21-га снежня паказваюць нам, што беларускі народ трымае сямлі адначасна экзамен на палітычную і нацыянальную сьпеласць. І гэты гістарычны экзамен вы можам і павінны паспяхова вытрымаць!

М. Зінук.

З Беларускага ЖЫЦЦЯ

Газета „Слоні́мскі Кур’ер“

У зваганні да новай беларускага народу, беларуская прэса павыла новага квітэра. У пачатку бягуна 1944 году у Слоніме пачала выхадзіць новая тыднёвая газета пад назовам „Слоні́мскі Кур’ер“. За выдуба — Прэсавы Выдавецтва Менск, за галоўнага рэдактара — д-р Войтэка.

З рэдакцыі вітаючы новага сібру у зваганні над нашымі ворагамі, жадаючы найлепшых поспехаў.

Новая праца беларускага кітэра

Д-р, медыцыны сп. Наумін (Баранавічы) рыхце да друку працу аб сваёй новай здохце верасаджаным на мочапад і аб зважаных зважаных у фізіялагічных функцыях аправажаных жанчынаў. Гэтая цяжкая працягшая дагэтуль рэчка давала пажаданні вылікі, баляныня аправажаных павірада. Дзёкучы сінёй мотадзе, д-ру Науміну пашчасціла дагэтуль вельмі добрых вылікаў, усе б аправажаных вылікаў закончыліся памісці.

Літаратурны часопіс

Паводла згаваных намі нестак, у Менску неўзабаве пачне выдавацца новы літаратурны часопіс. Ужо рыхтуецца да друку першы нумар гэтай часопісы.

Новыя павіны

Беларускі паэта Лявон Случаньня напісаў новую паэму „Ратнеда“. Паэма надрукавана у 4 (222) нумары „Беларускае Газеты“. У врых мінсцкіх вобразах паэта маюць славян мінулае нашасе бацькаўшчыны, мінуту Княства Полянскага, ягоны зваганьне з ворагам. Паэма напісаная жывой і савалітай мовай, прасякнутая гарачым патрыятызмам да бацькаўшчыны. Яе з улоўпенасцю можна уважыць за нялікае дасцьненне аўтара.

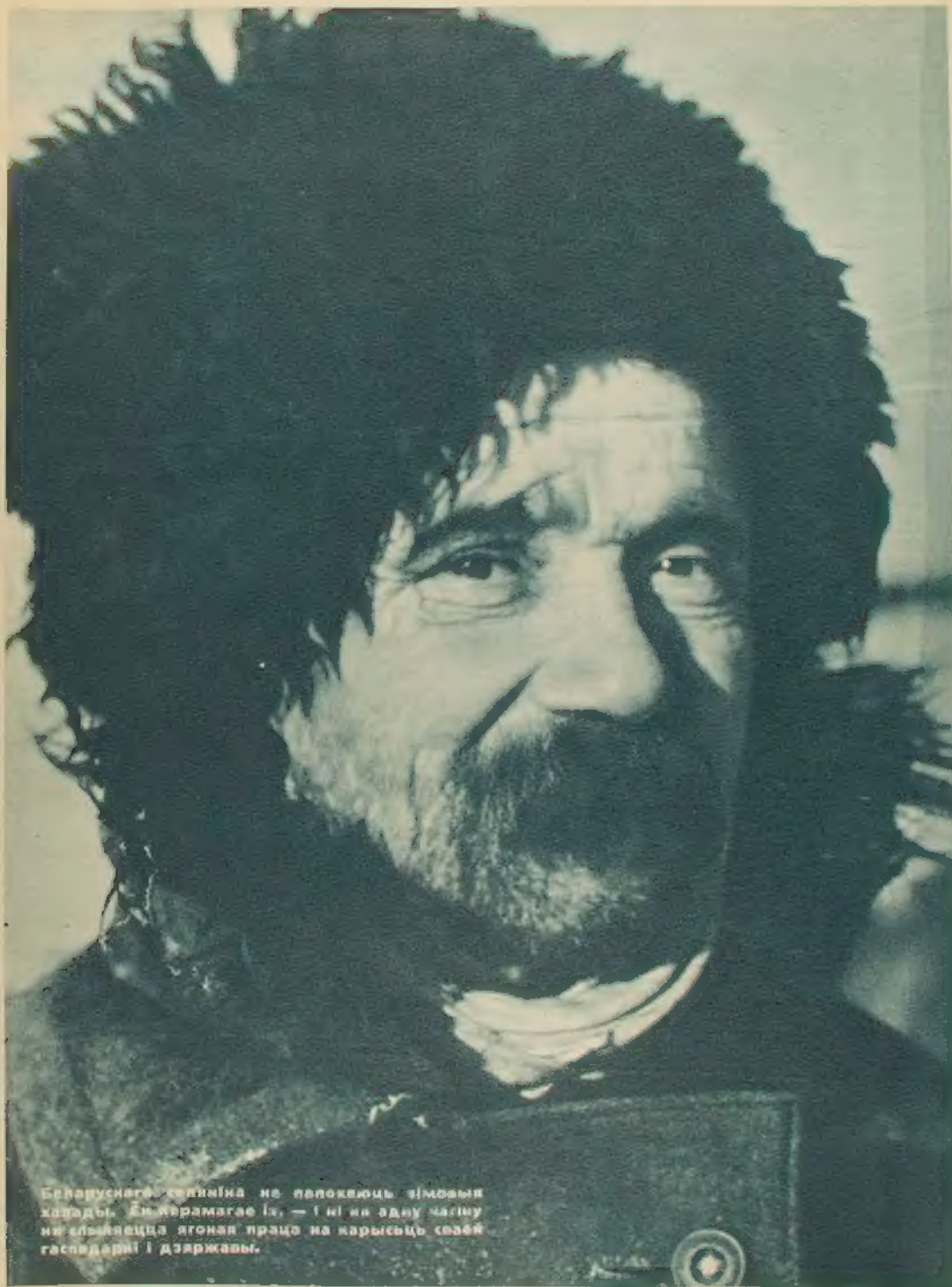
„Фізіялагічныя разнажаны“

Пад гэтым загаворкам нямецкая газета „Беларускі Голас“ друкаваныя цяжкія артыкулы Г. Радзімьончы на фізіялагічны тэм. У гэтых артыкулах з фізіялагічнага пункту гледжання разгавідаюцца пытанні працягу беларускага жыцця. Гэта — добры панч „Беларускага Голаса“, бо на базонках нашых друку да апошняга часу пытанні фізіялагічна працягу беларускага жыцця зваганяліся доволі мала.

На вокладцы: Зімовы крайд.

Выдавецтва часопісу „Новы Шлях“, Менск, вул. Ратнеды 2, тэл. 21300. Галоўны рэдактар У. Сядура.

Беларускаго селяніна на паляжыню зімовай
харады. Ён карамагае іх, — і ні на адну хвіліну
ні спыняецца ягонай працы на карысць сваёй
гаспадары і дзяржавы.

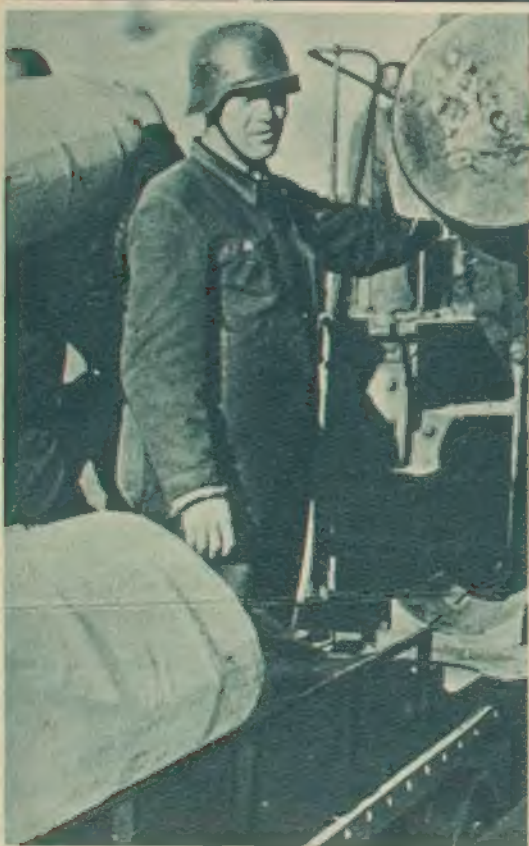
На аботку Корфу. Цяжкі кулямёры
устаноўлены на узбярэжжы.

3 ФОТО-КАМЭРАЙ

Зьлева ўнізе: Бітва на усходзе.
Карцечныя патроны скіроўваюць
да месца прызначэння.

Унізе: Марскі афіцэр сувязі, з
дапамогаю моцнага бінокаля,
устанаўлівае тым і лік вадаплаваў,
што прыяжджаюць. Служба гэ-
та вельмі адказная.

Ушес: Военная служба при диктаторском режиме. Показывались аэропланы, самолеты, уменьшены дотации на содержание полиции в своей области.

Зыкова: Закладывали фундамент министерства авиации в Мадриде и присутствовали министр авиации генерал Вигора.

Генерал-фельдмаршал Романов на ульбе-
ражи казету, а также новая улица-
школа.

Воўны

Трэба меркаваць, што прасяці воўну людзі навучыліся ў даўнія часы і значна раней, як ткаць лён. Але і для ужытку воўны трэ' было прайсці даўгі і цяжкі шлях. Асечкі са сваёй багатай і пынай арычнай аздабляюцца вынікам тысячгадовага прыроднага адбору і дбайнага раскладу пароды. Дзікія бараны, праўда, воўну мелі, але гэта было рэдкае шкумацьцё, што велікі хутка паздаў і панаварыла гэтыя першабытныя істоты гэтак, што ў іх цяжка было б папаўняць пазычкі вобраз даўнога рука.

Чалавек пачаў асвойваць авечак ня дзе-ля іхнай воўны, але дзеля мяса, сала, малака і сыру. Авечы сыр успамінаецца ўжо ў творох Гомера і да сённяшняга дні захаваўся на Кавказе (брынза) і ў ісландскіх рыбакоў. У старадаўнім Егіпце авечкі выконвалі тую працу, якую яны выконваюць і да сённяшняга дні на рысавых палёх Філіпінскіх вётокаў — яны пасыла разналіку Нілу муслі ўтоптаць у глебу пасеванае зерне.

Ваўняная попатка зьяўляецца ўжо ў біблейскія часы, і яе мя спаткаем на зямлі культуры ўсяго сучаснага чалавецтва.

У Эўропе, праўду кажучы, за расклад авечак узнісла даволі позна. Раскладжаны іх у Гішпаніі і Італіі ў XIV стагоддзі. Дарэчы, аскабіла славяні гішпанскія авечкі пароды мярніноў, прывезеныя арабамі з узбярэжжа Паўночнае Афрыкі. Гэтым-жа часам, з магчыма ніжэй і раней, зачынаецца гадоўля авечак і ў Італіі і робіцца тут гадоўняй галоўнаю заняткаў сяродзямства. Разам з шаўкамі воўна стварае сусветную славу Фабрыцыі і іншым італьянскім гарадам. Як высілка пазначы і ставілася ткацкае рамяство і мастацтва сьцьвярджае той факт, што Мікэль Анджэла, аддадзены бацькамі ў навукавы заняток у малярскае прыжываць гэтым рамяством, бо бацькі ягоныя ўспадкавалі ў занятках біяспадным «мастацтвам» нешта тое, што ганьбіла славу тае плямя графоў Каноса, з якога паходзіў вялікі мастак. Але высокае і гарнае ткацкае рамяство ня сутуніла блізка ягонае графскае кароны.

Гішпанія тым часам займалася больш вышалам воўны, а менш — апрацоўкай не. Дзеля таго, што воўна была гадоўняй крыніцай дабрабыту краіны, дык да 1760 году вываз мярніноў з Гішпаніі быў забаронены. Ён быў гэтай забароне падпарадкаваны толькі кароль. А таму зда-рылася, што ў 1723 годзе адзін швед, у выніку аскабінае ласкі, атрымаў ад Філіпа V дазвол вывезці ў Швецыю невялікі гурт мярніноў. Гэты факт арабіў прадом у гэтак моцную сылку гішпанскай маніполі. Аднак, хуткае распаўсюджанне мярніноў у Эўропе трэба адвесці да часу адмены забароны вывазу гэтых авечак з Гішпаніі. Пасля Швед-дзі яны пасамерш трапілі ў Нямеччыну,

адылі ў Францыю і Ангельшчыну. У Ангельшчыну гэтай парода авечак была прывезеная ў 1791 годзе, калі Ангельшчына ў вырабе ваўнянае мануфактуры уважала за першую краіну ў свеце і калі гаварылі, што сусвесь дабрабыт Ангельшчыны падудаваны на воўне. Гэта і адпавядала тады заградушчы. На загад Карла I дэбрандлер мусіў праводзіць пасаджанне палаты дэраў, сядзенья на

мяску воўны, што сымбалізавала магучу Ангельшчыну.

Ангельскія велікі хутка завялі ў сьве мярніноў і казпатлівым адборам і скрыжаваньнямі атрымалі цудоўныя пароды.

З адрышчым Амэрыкі туды ў другой палове XVI-га стагоддзя былі завезены і авечкі, якія добра звыкліся да та-тэйшым кліматам у Ля-Пласе, Пэру, адмілі праз Мэксыку трапілі і ў Паўноч-ную Амэрыку.

Першым галандцам перасяленцы на-ткнуліся на авечак і ў Паўднёнай Афры-цы, якая была цудоўным месцам гадоўлі авечак. Гэта вынайшоў шатляндэц, што быў на службе ў бурскай арміі, палкоўнік Гардон. Ён у 1780 годзе прывёз сюды мярніноў і ягоныя гурты разрасліся да фантастычных памераў. Але дабрабыт і шчасце ягонае былі ня доўгачыны, бу-ры западзілі яго ў шпітэжы, і ён загінуў. Гурты-ж ягоныя распаслі і распаўсюдзіліся на шырокай прастору. Праз пяцьдзесят год Паўднёная Афрыка была ўжо краінай мярніноў і цяпер у паўднёна-афрыканскіх стэпах пасеца больш 60 мільёнаў авечак.

Ангельскі лейтэнант Мак-Артур, такса-ма шатляндэц, узняў за гадоўлю авечак у Аўстраліі, дзе умовы для гэтага былі ня горшыя, як у Паўднёнай Афрыцы, бо-дай яшчэ нават лепшыя. Лейтэнант Мак-Артур быў за тыпічнага прадстаўніка ан-гельскай каленізацыйнай арміі, афіцэры яго займаліся пераважна гандлем. Тым часам паўднёна-афрыканскія буры за-баспечвалі каленізацыйнай войска ў Аў-страліі еўпейнай. Адна экспэдыцыя атры-мала ад Мак-Артура загад прывезці ад-гэнуль авечак лепшай пароды. На шчас-це выпадала, апапаў гэтай экспэдыцыі трапіў у Паўднёную Афрыку праз год пасля пагібелі Гардона, калі гурты яго-ныя яшчэ распадаліся. Гэтак Мак-Артуру пашчасціла атрымаць найлепшых авечак. Мак-Артур пасыла пакінуў ар-мію. Гэта яму, як гандлеру, пайшло толькі на карысць. Ён набыў 4000 гекта-раў зямлі, што яму амаль нічога не каш-тавала, і заклаў буйную фарму гадоўлі авечак. Пасля авечкі трапілі і ў Новую Зеландыю.

У 60 гадох XIX стагоддзя адзначаўся вылучны росквіт ваўнянай прамысловас-ці. Эўропа ужывала найвялікшую коль-касць воўны, але гадоўля авечак пачала занепадаць. Гэтан апыла забавалася ўва ўсіх прамысловых краін.

Нямеччына ў 1860 годзе мела ў сваім распаўсюджанні 28 мільёнаў авечак. У 1900 годзе калячалася толькі адна тра-ціна гэтага, а да сусветнай вайны ўсёго толькі 5 мільёнаў. Пасля вайны пага-лобе крыху павялічылася, але распаўска-ліся авечкі пераважна для мяса.

Гэтак жа зьява назіралася і ў іншых кра-інах. Нават у Ангельшчыне і Расіі гадоў-

Масей Сяднеў

ДЗЯЦІНСТВА

Што колісь жыло і што пела —
ішчэ раз ты, паміць, крапі!
Прайшлі, як дажджы адзьвінелі
дзяцінства глыбокія дні.

Прайшлі над маёй галавою,
як сонца ідзе па вясне.
І толькі іскры заатаку-
вы ў стах мілягніце без мяне.

О, дуб, на сьвім, на кургане,
і сосны адвочныя паяны!
Я помню, у вас закаханы,
яд радэсці буйнай быў я'я.

О, дзень мой, дагледжаны дэдам,
былое вярнуцца прымуся.
Усё, што узняў я, што зьведаў,
завецца цёплар Бекарусь...

Я мог вясняцца і плакаць...
Узыхрыся, мой горды скакун!
За рэчку на сочную макаць
я зноў паганю мой табун.

У поле, у пущы, унісь я
начным зьсьвішччэ сьваўём.
Нявінасьці! Нявінасьці! — яв-
нісь.

явнрні дзяцінства маё!

Алесь Сялявей

АПЭЛЭС І МАКЕДОНСКИ

Вялікі мастак Апэлэс —
Высокаа сьваа мінулых часоў,
Даўнейшае Грацыі гонэр —
Аднойчы паднёс Македонскаму свой
Маяноак. Там быў валадар на кані.

— Наважны маяноак, —
Сказаў валадар.
Такое «пахвалы» мастак не чакаў.
Да працы цудоўнай падведзены
конь

Зайраў гэтак гучна і моцна,
Што славны мастак не сьцярпеў,
адказаў:

— Твой конь рэзугее мастацтва
явнрні,

Я'я ты, валадар мой нагутні!
1943 г.

25 год ВІЛЕНСКАЙ

1-га студня 1919 году пачала працаваць Віленская Беларускае Гімназія. Странніна цяжкі, вярным быў гэта час: Але беларусы, зарэсаны падобныя да ардоў — у часе вайны, лжых бур і войнаў ушчытаючы у сабе, каб пачаць на- цінальную працу аб сваёй Бацькаўшчыне. За арганіза- тара Беларускае Гімназіі у Вілені быў творца сучаснага бела- рускага выхавальнага руху — Іван Лужнецкі (вардад 28.V.1881 — пам. 20.VIII.1919). Іван Лужнецкі быў адуатам духу і чыс- тасе, што ён стварыў для Беларусі, востры пачынае перако- н і пераможы. Арганізатар Беларускае Гімназіі у Вілені была асноўным вайнім чынам Івана Лужнецка, які памёр у Зака- панам 20-га жніўня 1919 г.

Праходзілі цяжкія часы, адбываліся войны, змяняліся улады, пачалі дзяржавы, але Беларускае Гімназіі у Вілені ператрымала ўсё. 25 год працы аддала ўжо гэтая беларуская сярэдняя школа для сваёй Бацькаўшчыны. Гэтыя 25 год працы былі адначасна 25 гадамі цяжкага перыяду Беларускае Гімназіі у Вілені. Шмат разоў ворагі Беларусі нама- галіся знішчыць гэтую беларускую школу, але іхнія намаганні прымалі іх самерца, а Беларускае Гімназіі у Вілені жыве, працуе і развіваецца. На гэтай школе легла пачаць Івана Лужнецка, а там, дзе ёсць ягоная пачаць — ёсць перамога.

Сучасны дырэктар Гімназіі — д-р Фр. Грышкевіч ёсць чатырнаццатым дырэктарам Беларускае Гімназіі у Вілені і першым дырэктарам, які выйшаў ужо з галужной гэтай бела- рускае школы. За першага дырэктара Беларускае Гімназіі у Вілені быў Міхал Кахановіч. Паміж дырэктарамі Віленскае Беларускае Гімназіі былі такія выдатныя асобы, як проф. Іван Лужнецкі, пач. Алякс. Няхада-Трошка, Радаслаў

Былы дырэктар, Пра- зид. БЦР Р. Астроўскі

Першы дырэктар гімна- зій М. Кахановіч.

Сучасны дырэктар гімна- зій Д-р Фр. Грышкевіч

Дом, у якім панамісцёва Віленская беларуская гімназія (Вострубінская вул. № 25)

Настоячы, былы дырэ- тэр ас. вучыц. А. А. Стан- коў (вардад 25 г.)

Знакочны адуатам і вучы- тель Фёда Фёдавіч Стан- коў (Рис. П. Станкоў)

Алякс. Савіновіч

САД

(Да 25-годдзя Беларускае Гімназіі)

Гэтыя 25 гадоў гімназіі... Няхай гэты гімназіі... Не забудзьцеся ніколі... Як у вайну, так і ў... І ў вайну, так і ў... Пачаць гімназіі... Гэтыя 25 гадоў гімназіі...

«Ся» гэты гімназіі... Вілені гімназіі... Гэтыя 25 гадоў гімназіі...

Радаслаў і тым гімназіі... Няхай гэты гімназіі... Вілені гімназіі... Гэтыя 25 гадоў гімназіі...

20. I. 1944 г.

Видом на с. Л. Иван Лункин
из с. Л. Базильянский (муро).
(с. Сергеевск.)

Директор с/х. п. Иван Лукинич
из с.п.п. Базыльтовских журу
(г. Сурейск.)

ГЛАД

① Подпись Власовский без
подписи (подпись)

1. The first step is to identify the problem.
 2. The second step is to define the problem.
 3. The third step is to analyze the problem.
 4. The fourth step is to develop a solution.
 5. The fifth step is to implement the solution.
 6. The sixth step is to evaluate the solution.
 7. The seventh step is to monitor the solution.
 8. The eighth step is to maintain the solution.
 9. The ninth step is to improve the solution.
 10. The tenth step is to document the solution.

Рассветил у знобцады петы год.
Петы год пёхотой веда шветам
Без пёхотыца петы год
Крош пёхотыца шветам.
О шветам шветам шветам шветам
О шветам шветам шветам шветам

Астроўскі, кс. граф Адам Станіслаў, Мікола Анжэліч, Фелікс Станіслаў і Святослаў Паўлюк. Гэтыя людзі пачынулі на сабе вярнуць сьлед у гісторыі Віленскае Беларускае Гімназіі.

Випускники з Бєларускай Гімназіі ў Вілені працавалі амаль як незалежны беларускія дзеячы. Сярод іх трэба ўспоміць Максіма Гарціна, Аляксандра Смольна, Антона Луцкевіча, Л. Гардзюку, Генявіда і Вячаслава Багдановіча, кс. Я. Бабяна, А. М. Паса, кс. Я. Рымкіна, Алякс. Сямасюку-Леніну, Івана Сямасюка, кс. А. Станкевіча, Наталію Банішэвіч, Л. Мана, Андрэя Якубішэга, кс. У. Талочку, А. Давідзевіча, Міхаіла Косцельска, Аляксандра Сямасюка і ўсё гэты ахвотныя працаўнікі, якія вучылі беларускую моладзь у Віленскай Беларускай Гімназіі праз 25 год. Беларускі адукацыянізм быў істотна адрознены ад польскага — ён быў інтэлектуальна большым і на фронце беларускай адукацыі. За гэта беларуская пачуццёва наважылася цяжэй і славя.

Шлясскія Беларускае Гімназіі за 25 год свайго працы дала Беларускаму саюзу беларускіх патрыятычных інтэлігенцый, мала сямонава ўжо гісторыі гісторыі Беларусі. Гадуюць Шлясскія Беларускае Гімназіі мала мала на адрозні ад Беларускае: са свайго пачатку, ад яе адсутні ад маламала за мала Беларусі.

Старое беларускае места Вішнева багаслаўнае сваю родным
плоту і ахоўнае яго царквы прытожасці сваёй гістарычнай ас-
пектамі.

Ніхай жыве Беларуская Гімназія у Вілені і давай разам
нас сваю працу для добра Беларусі!

Насой жылы Белгүргөн!

Pyrop Masou

Настаўніца А. Савала-
ва-Лекант (пражыў 25 г.)

Быты дәстауны, пісі-
желіні М. Косақов.

Бүгінгі дүрестер еліміз
де Бр. Тариховтың

Билги дүрөктөр: Иж
Антоя Нукжаде-Трипка

Базальтові мури, у яких помінялися тікати пра-
чотирьохітні галоті.

СТРАШНЫ

Юр. Монвіг

год

Успоміны нагойніх дзён!

НЕЧАКАНЫЯ ГОСЦІ

Я тады працаваў на электрычнай станцыі ў Вільні. У пяціраіх газэіх тры разы на тыдзень мы збіраліся на лекцыі літоўскае мовы. Праз пару дзён ужо быў назначаны экзамен, які меўся выкарыстаць прызначэнне, хто з нас застаўся на працы, а хто — паваліцца дзік беспрацоўных...

Гадзіна 6 увечары. Лекцыям скончылася. Разыходзімся. Я пяртаюся да хаты, думачы аб блізкіх экзаменах. Каб не «праваліцца!» Цяжка мне давалася літоўскай мовы!

І калячучы ўжо шосты дзясятні гадоў майго жыцця, я перабяраюся ў прачысленыя дзіцячыя гады, калі пытанне аб тым, ці вытрымаеш экзамены і ці прайдзеш у вышэйшую класу, з'яўлялася найважнейшым.

Цяпер пытанне, што стала перада мной, было таксама не малай лаві: ці буду мець магчымасць зарабіць на хлеб для сябе і сваёй сям'і?

Сімы чацвярк, бліжча дзяцця, я перажываў перадаважніцкім чынам, зможу школьнік. Было мне і страшна, і сумна, і крыўдна...

Прыблжжучыся да Знамяна мосту, я глянуў і — адарванася. Праз мост у бок Казімарскай вуліцы хвіліна-грукоталі

нейкія вахы-скрыні. З круглых, адчэненых на іх нежаў высобналіся галовы ў шэрых шпіратых шпінках... Гэта былі тым: балышавікі!

Прафэсар М. Зыдэховскі, які памёр перад сучаснай пайной у Вільні, не дачакаўшыся балышавікоў, верыў, што балышавікі з'яўляюцца творам чыстых сілаў. Ён, падыходзічы да справы містычна, аўсім пэнара і паважана пэнара, што ў сучасны момант пачынаюць з'яўляцца арабачаніі ў Апокаліпсісе падзеі...

Пры спатканні з балышавікамі мне агартас страх. Гэта ня толькі неадзінак чалавечы страх смерці. Тут баяўся нешта больш. Хто з нас, пражывушы больш за паўсотні гадоў, не глядзеў смерці ў вочы? Гэта іншы страх. Гэта страх даўняй, ачэненнага ў цёмным пакоі, якога былі частымі пераваліна. Гэта страх, які перажываўся ў сны, амаючыся з нечым і на могуць яго перамагчы, калі непадслуханымі рукі ня могуць нанесці забойчага удару, а ногі ня здолеюць варушыцца, каб уцячы...

І мне часам прыходзіць на дум, ці з'яўляўся ў факце існаванні балышавікаў няма чэго-не «інтустывіцыйнага», бо глянуўшы на гэтыя шпінкі, на гэтыя чырвоныя зоркі, я перажываю містычны страх, пёры а спаткаўся з чортам...

Лёгчы ў голым полі спытацца са зграяй галодных паўроў, чымся неспадзявана пабачыць гэтыя шпінкі, гэтыя зоркі, гэтыя скульпастыя мінгольскія твары, а якімі, здавалася, ужо ніколі ня сустрэнешся.

УЦЁКІ

Няздолены, як у сьне, да лёгчнага разважання, я нябег да свае хаты. Там нічога нічога ня ведалі. «Балышавікі прышлі!» — і першы прынеў гэтую вестку.

У гэты момант мне давалася, што я не павінен ні аднаго ночы начаваць у сабе дома. Усёроўна дзе, але толькі не ў сябе. Я сеў на аўтабус і паехаў у другі калец гораду да прышчэла.

Тут мя пачалі ўсебаскова разважаш падажынае.

Мы прышлі да гэткага выснаву: балышавікі тут ужываюць іншую тактыку, чымся ўсюды дагэтуль. Літва — незалежная дзяржава, Літва — што атрыма-ла так пэнара ад балышавікоў Віліно, Літва — што падтрымоўвала прыняцце адносіны з СССР — перажыве працэс сацыялізацыі ў павольным тэмпе, шырока з'яўляючы-Аніма. Ня будзе рыпгоўнай лоні з НКВД, павалілі, расстрэлялі. Яшчэ ня кутка пачне змылі гарыш над нагамі. А цяпер шыма можаа заўважына час сядзець спакойна і глядзець, як будуць разгортвацца падзеі.

Чорт німа пакуль-што будзе сядзець спакойна, схаванымі свае кашчоры ў рукавічках.

Гэтак мя тады думалі, гэтыя павяшталі сябе ў гэты непачатковы час.

Але ў сьняй хаце мя, аднаго, начаваць не хацелася.

На другі дзень радыё апрамыціла, што ўпек прэзідэнт рэспублікі Сметона.

На трэці дзень я пайшоў да прыяцеляў і мы глядзілі навістра увечары перабрачы на Нямеччыну.

Падзеі шпаркі ішлі. Прышчэла без мяне паставілі прысцяпнае час аўтабсу. За-між увечары, выехалі урашны. Мяне не маглі павадачы, бо мяне трудна было знайсці, — а не нечаваў дома.

Паехалі на граніцу, у бок Нямеччыны. Я застаўся. Даведзеным аб іхным аа'ель-дае, пагнаўся за імі. Цягнілі тады хадзілі акуратна. Я знайшоў іх на аўта-буснай станцыі ў Коўні. Мы паехалі ў прыгарадныя мястэчкі Л.

Добра. У аўтабусах сям'ялей.

Ездзім. Ні мяне нічога ніякага пліну дагэтуль пераходу граніцы. На мястэчкі пабачым, разамяркуем, выразым...

За Коўнін на кажным мосточку — са-ведская варта. Кілімэтар за кілімэтрам прадстаем шпарка. Нарэшце, на нейкі рэчцы мост — без варты. Я штурхнуў у бок майго прыяцеля:

— Бачыш?

— Баку.

— Тут і няма...

— Няма...

Мы ўдажнулі: балышавікі да граніцы яшчэ не дайшлі.

А вось і мястэчка Л. Жыдкі абкружылі аўтабус. Публіка выскае. Прыехалі пара ксяндзоў, літоўскі афіцэр, нейкія цывільныя, у іхным ліку і мы...

Мы знайшлі патрэбнае азнайства... Пераначвалі... Знайшоўся і шофёр са сваім аўтам. Мы з камфортам пыхалі да граніцы. Затрымаўся ў кутурі чырпні кілімэтра ад граніцы. На стала змянілася гарэжа і закуска. Нама прабыванне тут лавіна было несь характар пастага пі-ку, на выпадак, калі-б заганаўла сюды пагранічныя старожа.

Мы глядзелі праз панію: пось там, за гэтым гародам горка, на ёй бачна хатка. Гэта ўжо — за граніцай! Але, каб было больш пэнара — тутэйшы чалавек пра-вадзе нас праз гэты гародчык, паможа нам несьці нашыя клункі.

Гэтак блізка! Там балышавікі ўжо нас не дастануць!

Прыбегла, здыхаўшыся, дзяўчына. — Пагранічныя старожа, — кажа па-літоўску, — атрымала тэлефонную вест-ку: з мястэчка Л. дзёне гадзіна таму выехалі два грузавікі з балышавікамі аб-ставаць граніцу...

Нельга марніцца часу. Гарэжа і да-куска засталася стаць на стаке, як ста-ла. Мы схалілі свае клункі. Кінуліся ў гарод. Адзін за адным, гуськом, пабеглі мяжой у кірунку хаты, што стала на гарцы. На самай граніцы — рэчка. Там нас затрымава нямечка старожа...

ЗА МЯЖОЙ

Спачатку прыжэжнікі гавораць з намі строгім тонам, пасля, даведзеным, хто мы, перажывілі тон на больш ветах. Вядуць нас у сваю старожа. Адносіны ўжо зу-

Н. Арсеньява

ПАЭТ

Свет гарыць...

Пятаюм і адкрыта
Б'юцца людзі... Ня злічыш
нягод...

А над сьветам, маюю спавіты,
Восень жоўта зьмьне, як штогод.

Ты, паэт, хопі і бачыш пакары
Там дзёне, хопі і ты барацьбіт,
Але, зойшыся восні чарам,
Лічыш вераваў разбуджаны

рытм.

Блескі сонца сьчыш над аўсяна-
нем.

Сімі зрокам мавюеш палі...

Дзе цябе сяньне —

Гуе, ці зліганы?

Дзеся за межы жыцця адыма.

Р. Крушына

ЗАСЬПЯВАЙ

Засьпявай, мой няведаны лёс!

Ці ў сьвятле, ці пад чорнымі хмарамі

Твая песьня мяне аж да сьлёз

Закаліла пышчотымі марамі.

І пачуцьці ў хвалях муроў

Не пачнуць, як вільні за кратамі.

Панесу іх на няжкі мурог,

Над каханай рассялю каратамі.

20. XI. 43 г.

ПАМ'ЯЦІ ВАЦЛАВА ІВАНОЎСКАГА

Рука подлага значимі пераваля жыццё старошага сябры беларускага нацыянальнага вызваленчага руху, старшын гораду Менска прафесара хіміі, інжынера і доктара хімічных навук Вацлава Іваноўскага.

Нарадзіўся В. Іваноўскі ў 1880 годзе на Лідчыне. Вучыўся ў Расіі і заграшчцай. Чалавек ён быў амяткавай працавітасці і асягнуў вышэйшыя ступені, высока развіў свой інтэлект і меў непахісны сьветлапалагляд на сучаснасьць і перспектываў жыцця беларускага народу і ўвесь яго і іншымі народамі Эўропы.

Сьв. п. В. Іваноўскі быў адным з заснавальнікаў беларускага нацыянальнага руху, беларускага адроджэня, адзін з многіх прафесараў і навукоўцаў, які зразумелі, што беларускі народ ёсьць народам, і яму толькі трэба дапамагчы знайсці дарогу да асветы, да разбудовы дзяржавы. Абвясціў яго, як вучонага, — ставіць на чале народу, змагацца за яго нас асьпірае прышлэс. Ён зразумелі, што ні Варшава, ні Масква не зьяўляюцца фундамэнтальным абгрунтаваньнем іхна-

та удзелу ў арганізацыі грамадзкага, гаспадарскага і палітычнага жыцця Беларусі. І гэты ў той час, калі было модна для многіх імкнуцца да кар'еры, стаць інжынерам, быць высока забясьпечаным градаўцам і выдзяляць сябе за расейца, або за палёва. Вацлаў Іваноўскі заявіў чысна, што ён ні палёва, ні расейца, што ён — беларус. Гэтай сьмеласьцю на гэты час была вельмі рызыкаўнай і цягнула за сабою нямала і прасьледзі.

Вацлаў Іваноўскі з самага пачатку стабілізацыі сваёй сьвядомасьці быў беларусам, і ў 1907 годзе ў Пецярбурзе распачаў арганізаваць культурна-палітычнае жыццё сярод беларусаў. Выдаў часопісы, кніжкі і газэты. Арганізаваў беларускае жыццё, аказаў яго да заходніх аўтарытэтных аўтарытэтаў, падыймаў жыццё ўгару і адчыняў яму перспектыву.

Насоўвалася ўсходзіць навада ампан-пратэтарскай экспансіі на Беларусь. У 1918 годзе Вацлава Іваноўскага выслаў у Смаленскую катаржаную турму. Пад гэтым часе пачытаў там, яго зьявіліся. Бачачы перавагу цёмных сілаў, скраваных супраць яго, адыходзіць на ўзбачна грамадзкае працы, становіцца толькі навукоўцам. Балшыякі пачынаюць заіграваць і прапуюць яму з Вільні пераехаць на навуковую працу ў Менск. Пропаную гэтую ён з пагардаю адкадае. Пэрыяд польскай пазуджэня робіць імглістыя прапановы Вацлаву Іваноўскаму перайсьці на польскі бок, але і гэты ня адбіў яго. Ён працуе толькі прафесарам

вышэйшага навучанага ў Варшаве. І там ён, пры зачыненых дзвярэх свайго габітэту, аказаў крыніцкую работу сярод беларускіх студэнтаў, вучыць іх маюцца духам.

Зьняважлівы Вэрсальскі трактат дажыў свае апошнія дні. Нямецкая армія ў 1939 годзе парвала ланцугі Вэрсальскага трактату, а ў 1941 годзе вызваліла Беларусь ад балшыяцкага панаваньня. Вацлаў Іваноўскі, разам з маладымі запальнымі беларускімі юнакамі, становіцца на шлях змаганьня за прым і гонар беларускага народу спачатку ў Вільні, а потым у Менску, дзе і загінуў на сваім становішчы, як жаўнер.

Сьв. п. В. Іваноўскі паў ад удару з-за бугла, ад удару бандыцкага, нічэмнага, падступнага і сукрытабоднага, да чаго адольшыя толькі балшыякі і іхнія аднадумцы. Але накітаваныя удары не запалохаюць нас. На зьмену паўшым расьце новыя сьвядомыя зьмена. Беларускі народ бярэ ў рукі аброю для канчальнае перамогі над цёмнымі сіламі ворагаў. Лепш загінуць у змаганьні, як быць нявольнікам Сталіна і ягонае зграі.

Перамога не дасягаецца без ахвяраў. І беларус верыць у перамогу над ворагам. Беларус адбудзе свой край і заахвочыць нанесеныя вайною раны, паставіць помнік загінулым за народную справу.

Вечная памяць адышоўшаму ад нас, глыба замахуцям і іхнім аднадумцам!

Ю. Сабалеўскі.

На навадніац Вацлава Іваноўскага ў Менску адзінаццатага сьнежня 1943 году.

Вяселле на Палесі

Скончылася ўжо праца ў полі. Вызні-
лі людзі бульбу. Гадзіш — ужо і
зіма. Цяпер і за жанітва ўзяцца можна.
Увечары пад зной шаластую пад-
яжджоць пад хату дзяўчыны сваты.

Сват — падстаркаваты чалавек — пад
пахлоў булку хлеба, абкручаную выш-
няным ручніком, прыспароў, у ру-
нугу гаспадарскую трымае... за ім сле-
дам сам малады ідзе.

Заходзяца ў хату; ля парогу абва-
жала перад першым бэлькаю столі затры-
моўваюцца і належну выпадак размову
з гаспадаром пачынаюць.

І пачне апавядаць аб тым, як яны,
палаўнікі з крыві дэльвага, куну — хара-
шуху — заўважылі і гоўць не праз дзвері,
праз барэ; аж да гэтых хат сьлед ёйні
іх заўб...

І ганарыцца гаспадар, зьвера-куну сваю
выхваляючы:

«Ня вам, палаўнікам, гэткую куну уша-
лаваць!... А купіць — дык і грошай пэ-
на ні хопіць...»

І просіцца палаўнікі — сваты — но-
чаньку пераначаваць, адпачыць крыху,
каб аб куні патаргавіцца...

Запросіць гаспадар ад парогу — на по-
куце — пры сталі сесці — значыцца
прынятае сватаньне.

Не зьверніцца — значыцца аббярэцца,
сваты, далей у дарогу! Ня вам гэтая
куня падрыхтаваная, іншага палаўніка
касае!...

А калі ўжо першую бэльку перастунілі,
пры сталі селі, — кладацца на стол бу-
лку хлеба, ставіцца прынесена сватамі бу-
тылька... Сыходзяцца набліжэйшыя
крэўныя дзяўчыны і пачынаюцца гаворкі.
Абгаварваюцца за чарку чакое. Бяруцца малады
настаў, гэтак важна ў сялянскім жыцці,
вызначыцца тэрмін вяселья...

У суботу перад вяселлем зрачкія ў
«хвотай» дзяўчыны рух вялікі, караней-
шчы — маладухі і дзяўчаты — сабраліся
каравай пачы. Наводзі з усіх бакоў аб-
студзі, пад гукі абрадаў каравай пачы...
Песні пача месці, каравай пачы...
У маладога таксама каравай пачы...
сестры, суседзі на дапамогу сабраліся.

У маладога раіа ў маладой хатэ ходзі-
ць холіца; дэўкі маладоў ў каморы

прыбіраць павані... Астатні — ад гас-
цей, ад крэўных маладой дарункі пры-
маюць, стол рыхтуюць. Бо ніводны
госць без «варэнь» ня прыходзіць. А ў
«варэнь» — сала, масал кавалам, карбасы
колца, бутэлька з гарэлкам.

Завянілі адзёк шаластуны, званкі,
загрукаталі козы. Гэта дружина мала-
дога на маладоў едзе.

На першым возе — музыкі, а ня дру-
гім — сваты з караванам, малады і сват-
маршалак сядзяць, а далей — дружина
маладзечкай.

Прыехаў. У хату, сватаньне гаспа-
дары, займліся, пры сталі селі...

Ой, у садочку-вінаградку
Разьліваецца дэлье,
Маладога Міхася
Пачынаецца вяселье...

А вось ужо і да царквы парэ! Мала-
ды, за рукі ўзяўшыся, да бацькі па-
ходзяць і, стаўшы на калені, багасла-
вэння просіць.

Багаслаўляе бацька маладоў пару, да-
ючы булку хлеба ім чалаваць, а тут ужо
сват з ручніком чакое. Бяруцца малады
за адны канец ручніка рукою, а сват за
другі, — малады навакол стала тры разы
абводзіць...

...На вады паселі... З Богам!...

Па шлюб, з музыкою і сьпевамі вяр-
таюцца малады да хаты маладой, жыр-
таўныя прыпсці ў дарогу аб папу пючы;

А мы папа жуукалі,
Нямнога за шлюб далі!

Спатькаюцца малады бацькі на паві-
дворну. Вяліка чарку і бутэльку ў руках
трымае, маці — на прыкрытым ручніком
ротку ад дэжкі — мёд у кішкет і аб-
ратнік, на мацішкі пакрыніці.

І — зной бачкет...
Пад'елі госці, пад'елі, час і надарэ-
ня маладых надыйшоў; сват ручніком
абвязаўся, у талерку жыта насыпаў, хусь-
цішко не абцягнў, між гасцей рушкі
пад сьнег адумісны:

У нашай маладой вялікая радзіна, —
Як сьніе па залатому — будзе гро-
шай скрыня...

І кідаюць госці на талерку залатаві-
дэсцірублёўкі... Маладым на пачыні!

Апаўночы пад сьнег абрадавы з ка-
моры каравай дзяліць вынісялі:

Нагнаўся каравай,
У каморы стоючы,
Што там п'яне, гуляе,
А пра мяне ня абвесе...

Падзялілі каравай і за ачюны парэ.
Пасадзілі маладоў на дэжы, выварача-
нымі кажухам акрыту, а боку брат мала-
дой стаў. Трэба маладоў ад брата касу
выкупіць...

Таргуецца брат за сьстрыну касу, ня
коча маладоў прадаць. Малады мусіць
усю дружыну маладой цукеркамі часта-
ваць. Брату чарку падносіць.

Ужо маё падвор'е ня мыта,
Ужо мні сьвятліца ня белая,
Ужо мая сямейка змарнела,
Русая косынка за штакат,
А белая лічачка пайшоў і так.

Па ачюнах, пасылаючы нае закускі, парэ
малады і спаві ськіроўцы. Даў марна-
лык сьмалі пюньоным са сватаньнем, каб
спавіць песьню адцягнулі...

Ой, знаці, знаці
Хто хоча спаві,
Вочкамі пюньоны,
Ножкамі луніцы...

Маладоў пад рукі сьнянкі падхавалі,
маладоў сват з дружбаю абкружылі,
сьпеладру музыкі, марша рэжучы, рупалі,
а ханду ўсе госці вясельным дэсці сьпа-
ваць адумісны:

Мамачка, ужо да класі ідуць.
Дыцятка, там мёд ладуць...

Маладоў сваты на пасьцелю павялі,
«хвотай», як з мужам трэ' захавіцца...
За маладымі дзверы зачынілі, а самі, вы-
р-ушыны ў хату, гарэлку піць канчаюць,
у ланьніс мітусіцца...

Ураніў, падмацаваўшыся, трэ' маладым
і ў дарогу зьбірацца — ля маладога ў
хату сьжаць.

Спатыкаюцца малады і тым госці з
песнямі, бацька з маткаю, гарэлка з
чаркаю...

К. Палайшук.

Увесе: Сватаньне, Зьлева: Прыбіра-
ня маладой.

(Фото Я. Шыманічэка.)

A charcoal or pencil portrait of a man with a mustache, wearing a suit and tie. The drawing is done in a sketchy, expressive style with visible strokes. The man has short, dark hair and a serious expression. He is wearing a dark suit jacket over a light-colored shirt and a dark tie. The background is dark and textured, suggesting a studio setting. The overall tone is somber and realistic.

Летась спойніліся 30-я ўгодкі ад таго часу, калі Максім Гарэцкі вынімаў у «Каландарныя піванцы» 1913 года свой галоўны артыкул-эсэ на тэму «Аб беларускай драматургіі і мастацтве», у якім ён выказаў свае думкі аб роля і заданнях беларускага тэатру, аб тым, як трэба ў тэатры працінаць, ды што трэба пачынаваць нумару гаспадару. Артыкул гэты мае назву «Наш тэатр» і адлюстроўвае погляды на тэатр тагачаснага маладога беларускага рэжысёра. З тэй пары мінула трыццаць гадоў, але нягледзячы на сваю 30-гадовую даўнасьць, артыкул гэты ня страціў сваёй актуальнасьці яшчэ і да сьняжыны.

Другое, што асабліва старанна адзначыў М. Гарышкі, гэта тая вялікая роля, якую адыгрывае нацыянальны тэатэр у справе змянення та да чысціцы роднае мовы. Ён дэцызваў, што малады тады жыў Беларускі тэатэр, што заклалася ў 1910 годзе ў Вілені выскіданні Ігната Буйніцка.

Далее зьявляецца М. Гарэкі да беларускіх пісьмешчыкаў? І звянкае Іх вылучаць беларускую мову на мытных прыкладках мовы нашага народу, сабраных нашымі этнографамі, а таксама прэз інтэлектуальныя кантакты з народнымі масамі: «Пісьмешчыкі беларускі! Пільней прысадукавайцеся да мовы людзей нашых на рынку, на кірмашы і ўсюда-ўсюда. І тыя, што жывілі на захадзе Беларусі, даведваюцца, як гавораць на яе ўсходзе, а ўсходнія павінаўды на захадзе. Кі кругаворот крыў у цэле чалавечым даць здароўе арганізму, так гэты пералёт нашых слаў на Беларусі адняўнікі арганізм Беларусі і зробіць яго дужэйшым.» (Бал. 21-ая).

Колі перачытаваць цікарака старыя газеты радзі, напісанія М. Гарэцкіх у 1913 годзе, а таксама і іншыя артыкулы і выказванні, што з'явіліся ў друку пачынаючы ад 1906 году і ўжо даўно сталіся бібліяграфічным фактам, знаходзілі ў іх шмат такога, што й цяг і сёння трэба штудыя павяртаць ва ўсёй нашай прэсе, каб гэтыя старыя, але зварэўшы прапаліны думкі дывесці да сучаснасьці княжата артыста, пісьменніка і грамадзяна дзясята нашае краіны, каб запавесці Максіма Гарэцкага беларусаму тэатру быць-бы, нарэшце, цалкам ажыццэўлена.

а, э, і, у, о — вымаўляць праяжана;
г — як г у слове *тамак* ці націскае *г*;
ю — як і, але з выцягнутымі гуснамі;
ѣ — як э, але з выцягнутымі гуснамі;
нѣ — як и, але вымаўляць праз нос;
усе (імяж) літары — як і беларускія.

[Ich muss weggehen (ixъ мусъ вѣг'г'э.эн).
— Паўнеч адыцца.]

Пасяну пастух із пастушкay,
Знайшли дівачи із істужкай.
Ти — пастух, а я — пастушка;
Тобі — лапачі, мне — істужка!

Савецкі знаўца мастацтва

Натхляк акруговага аддзела па справах мастацтваў таварыш С. на просьбе аб дазволе гастроляў «Трыё імя Чайкоўскага» напісаў рэзалюцыю: «Гастроля дазваляю пры няўхільнай умове, што «Трыё імя Чайкоўскага» прыедзе у складзе ня менш 10 музыкантаў і за дырыгента будзе сам Чайкоўскі, бо інакш атрымаецца хацатура, а я не не дапускаю».

Наб ня укралі

Злодзеі цягне а рук жанчыны кайстрачку.
— Ты што робиш, нягоднік?..
— Спрабую спадарыня, ці можа я трымаю кайстрачку... Баюся, каб яе у нас ня укралі.

У рэстаране

Першы сабра: — Зірні, як тут усё добра зроблена! Націсну кнопку, зьявіцца лёкай і а закажу полуадзень.
Другі сабра: — А потым?..
Першы сабра: — Потым ты націснеш кнопку, зьявіцца лёкай і ты заплаціш за полуадзень.

Спачунаньне

Спадэр (жанчыне, у якой памёр муж):
— Выказалю глыбокае спахунаньне а прычынах ашчас сьраты — яна пазамірае...
Жанчына: — Няўжо я ўжо гэтак старая?

Баба ў дуду заіграла —
Стала дзеду цёкавай.
Баба дзеду паміргала —
Стала дзеду балючай.

За полуднем

Ратубасны прафэсар у часе полудня кажа сваёй жонцы:

— Чалавек адрозьніваецца ад зьявароў сваёю самасьведамасьцю. Ён ведае, што ён — чалавек, а зьявары ня ведаюць, што яны — зьявары. Калі, прыкадам, сьвіньня ведала-б, што яна сьвіньня — і яна была-б чалавекам.

Савецкае жанітства

— Люблю Нину, і яна мяне любіць, але жаніцца не дазваляюся...
— Чаму?..
— Ды ведаеце, баюся уцягнуцца у гэтую справу: раз жаніцца, два жаніцца, а потым пойдзе і пойдзе...

Адзаны муж

— Барысе мяне, запрайце хутчэй у вільніцу! Я хвіну у сваю жонку нантофлілі!
— Ну і што?..
— Не! Але яна хутка прыбяжыць сюды..

Я — дык магу!

— Эй, стары! Ці ты з рэак зьехаць ня можаш? — злосьна крычыць на хурман трамвайны машыніст.
— Я — дык магу, а наспрабую ты! — зьявіжацца адказвае хурман.

Раз у год

— Нашто тэбе мыла спатрэбілася?
— Трэба шыю памыць.
— А гэта яшчэ нашто?
— Ды, вось, чысты каўнярок трэба ускласці.
— Ну, ну?! Для чаго-ж гэта?
— Пытаешся як дурны! Трэба-ж раз у год валасы пастрычы!

З судовым пастановам

«...Суд ня можа ўзяць на ўпагу таўмачэньня падсуднага аб тым, што у часе злачынства ён быў п'яны, бо — хоць і быў ён запраўды п'яны, але не нагэтулькі, як гэтыя вымаганьні закона...»

Залежыць ад самой

— Скажыце, спадар лекар, ці сьлед ад апарачы над каленам ня будзе пельмі бачны?
— Гэта будзе залежыць толькі ад нас сямой, спадарычча!

У ленара

— А як вы сьціце? — пытаецца лекар.
— Вось так... — паказвае хворы, падкашушы руку пад шчаку і заллюшышы вочы.

Вучыцелі — ня мужчыны

Гімназістка апісвае сваёй сяброўцы школьную вечарынку:
«...Пасьля паказу былі танцы. Дзела таго, што мужчынаў ня было — мы тапчалі з нашымі вучыцелямі...»

У рэдакцыі

Рэдактар да журналістага: «Трэба пісаць так, каб кожны дурны разумее аб чым напісана»
Журналісты: «А якія месяцы у майм артыкуле ня не разумее?»

Мамка і дзіця

— Чаму ты плачаш, хлопчык?
— М-мамка утаніла кацяня-таў...
— Ай-ей, якая твая мамка нядобрая?
— Ну, так, — а рэдавала, што дасць утаніць мяне.

Аддай румяні, а вазьмі нагамі

— Я да вас ужо пяты раз прыходжу і пяты раз пытаюся: калі вы аддасце мя грошы?
— Пачкайце, — я да вас посьм разоў хадзіў і прасіў, каб вы мне іх намычалі.

Жончык недаход

— Ну, як ты ладзіш з жонкай — добра?
— Нішто — толькі яна штодня патрэбуе грошай.
— Куды-ж яна дзе гэтэулькі грошай?
— А вось і я ведаю — дагэтуль не спрэбавіў ёй даваць.

20 Feb. 1944